

Boekoe in oude en nieuwe kaarten

Hans Erren

juli 2020

Detailfragment van de kaart van de Friderici uit 1773

Inleiding

Fort Boekoe speelde een belangrijke rol in de opstand van de marrons in Suriname onder leiding van Boni tussen 1771 en 1772. Hoewel er succesvolle strafexpedities door de Surinaamse overheid zijn ondernomen en de plaats langdurig belegd werd, is de kennis van de exacte locatie verloren gegaan. Aan de hand van landkaarten uit de 18e eeuw en satellietopnamen uit het recente verleden wordt geprobeerd om de exacte locatie nader vast te leggen.

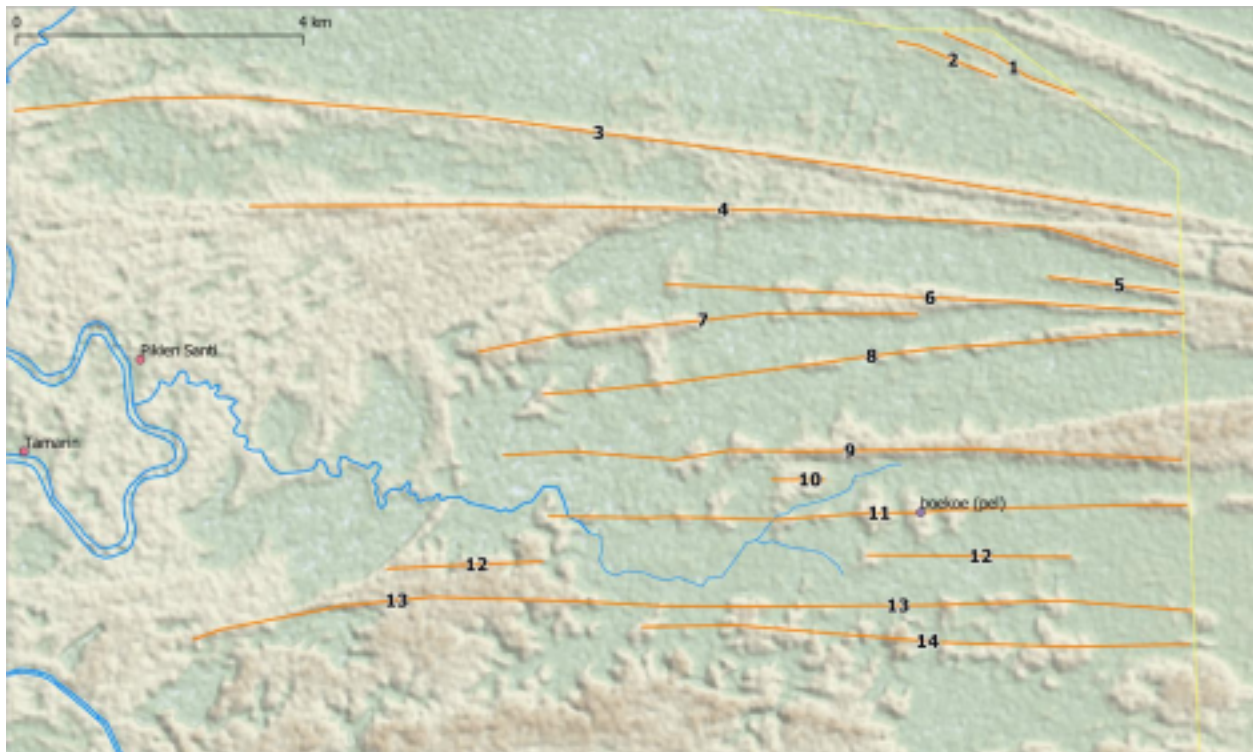
De volgende geografische bronnen worden in deze studie gebruikt:

1. De militaire kaart van Jurriaan François de Friderici uit 1773
2. De overzichtskaart van Johan Christoph Heneman uit 1784
3. De detailkaarten van Johan Christoph Heneman uit 1789-1796
4. De topografische kaart 1:200 000 van Bakhuis uit 1930
5. De topografische kaarten van Suriname 1:40 000 en 1:100 000 uit 1953-1970 van Bureau Luchtkartering.
6. De kaart ecosystemen van Suriname 1:200 000 uit 1978
7. Kaarten van Wim Hoogbergen uit 1992 (herziene uitgave 2015)
8. De Shuttle Radar Topography Mission (SRTM), hoogtemetingen opgenomen door Space Shuttle Endeavour in februari 2000
9. De locatie van Boekoe volgens John Pel uit 2004
10. Ressortgrenzen (actueel)
11. Openstreetmap topografie (actueel)
12. Bing satellietbeelden (actueel)
13. Google satellietbeelden (actueel)

Samenvatting

Nummering van ritsen in ressort Wanhatti-oost

Om de de communicatie over de locatie van Fort Boekoe wat gemakkelijker te maken, wordt hier een (ad hoc) ritsnummering voorgesteld voor het ressort Wanhatti-oost. Gebroken ritsen worden oost-west doorgenummerd. Deze nummers worden gebruikt in dit rapport.

2

Kartering van krekens in Wanhatti-oost

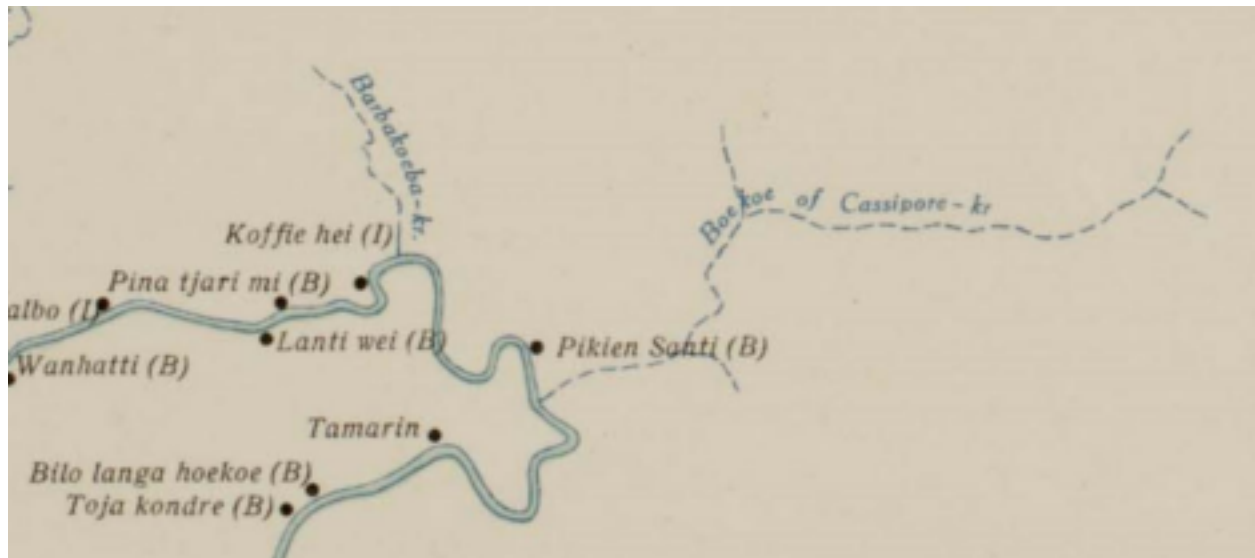
Op de detailkaarten van Heneman 1789-1796, hieronder afgebeeld, zijn ten oosten van Pikien Santi veel meer krekens weergegeven dan op moderne kaarten voorkomen: de Cassipoerekreek die in de Cottica uitmondt, splitst zich bij Heneman stroomopwaarts in een zuidelijke tak (de Cassipoerekreek, de huidige Boekoekreek) en een noordelijke tak de Pincko-Pinckokreek, waar op zijn beurt weer de Visserskreek vanafsplitst. Deze Visserskreek loopt in oostelijke richting in drie takken. Heneman plaatst Fort Boekoe tussen twee takken van de Visserskreek:

De overzichtskaart van Heneman uit 1784, hieronder afgebeeld, kapt de zuidelijke tak van de Cassipoerekreek af en noemt de Picko-Pickokreek Cassipoerekreek. Deze overzichtskaart van Heneman is veel gereproduceerd en werd nog tot 1930(!) als autoriteit beschouwd:

De topografische kaart van Bakhuis uit 1930 toont de kreek volgens de overzichtskaart van Heneman uit 1784, waarbij de Visserskreek van Heneman nu de Boekoekreek wordt genoemd:

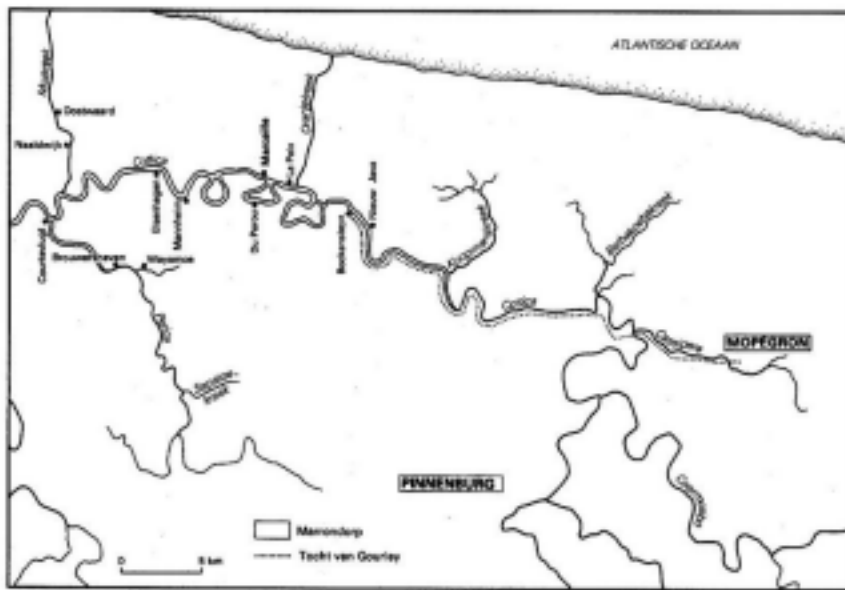

Op moderne topografische kaarten is alleen nog de zuidelijke tak van de Boekoekreek actief. Hieronder de combinatie van SRTM, OpenStreetmap, de topografische kaarten van Bureau Luchtkaartering en de ritsnummering. Merk op dat Bureau Luchtkaartering Fort Boekoe ten noorden van rits nummer 3 plaatst!

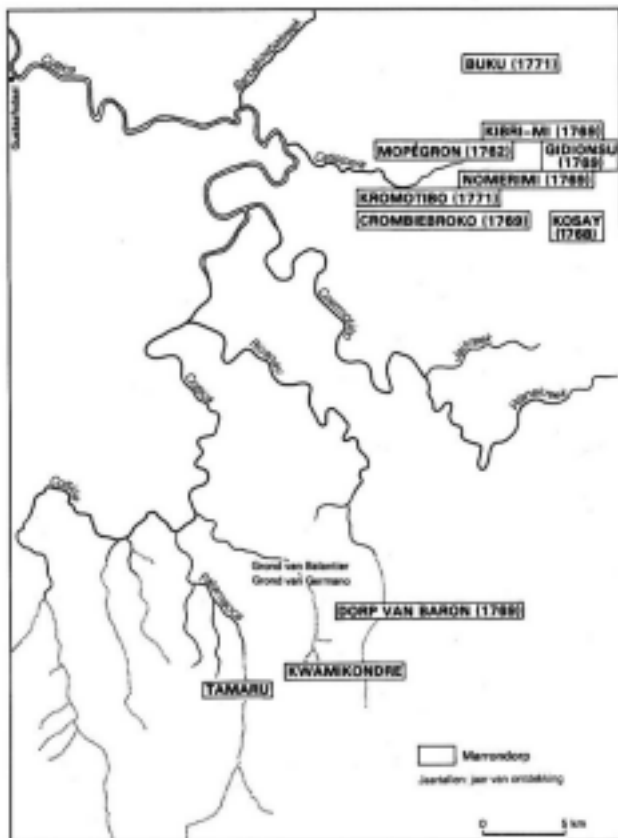
4

Als we nu kijken naar kaart 6 van Wim Hoogbergen dan zouden we voorzichtig kunnen concluderen dat de Boekoelocatie van John Pel uit 2004 het Bonidorp Mopegron zou kunnen zijn.

Kaart 6: Bospatrouille naar Mopégron (februari 1762).

Hoogbergen localiseert Boekoe een stuk noordelijker op kaart 11:

Kaart 11: Vermoedelijke ligging van de Bosdorpen in de periode 1762-1772.

De mogelijke locaties voor Fort Boekoe

De Friderici

De Friderici baseert de locatie op grond van routeregistraties van strafexpedities. De navigatimethode die in de 18^e eeuw werd gebruikt is tot aan de Surinaamse onafhankelijkheid nog door de TRIS (Troepenmacht in Suriname) gebruikt in hun junglepatrouilles: met kompas werd een koers uitgezet en een soldaat van de patrouille werd belast met stappentellen die werden bijgehouden op een kerfstok. (zie documentaire *Onze jongens in de jungle*).

De rits in het noorden en de expeditie langs de Barbakoebakreek zijn goed te herleiden in de huidige topografie, inpassing van de kaart van de Friderici op grond van deze locaties plaatst Fort Boekoe op Rits nr 6, en het kamp van de koloniale belegeraars op rits nr 4. Sporen van de knuppeldam zouden dan tussen deze twee locaties moeten liggen.

Heneman

Heneman maakte gebruik van het kaartmateriaal van de Friderici en inpassing van Henemans gedetailleerde kaart plaatst het fort ook op Rits nr 6.

Bureau Luchtkaartering

Bureau luchtkaartering plaatst Fort Boekoe iets verder naar het noorden. Deze wordt ook door Hoogbergen in zijn boeken gebruikt.

John Pel

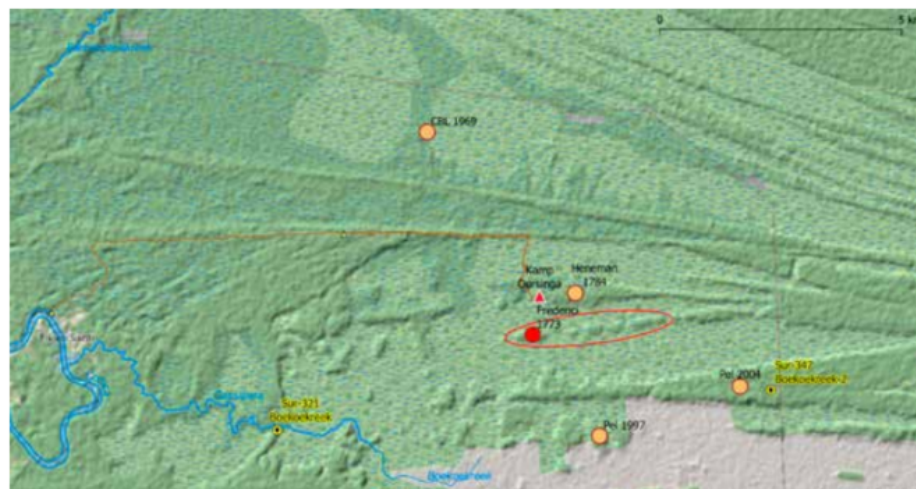
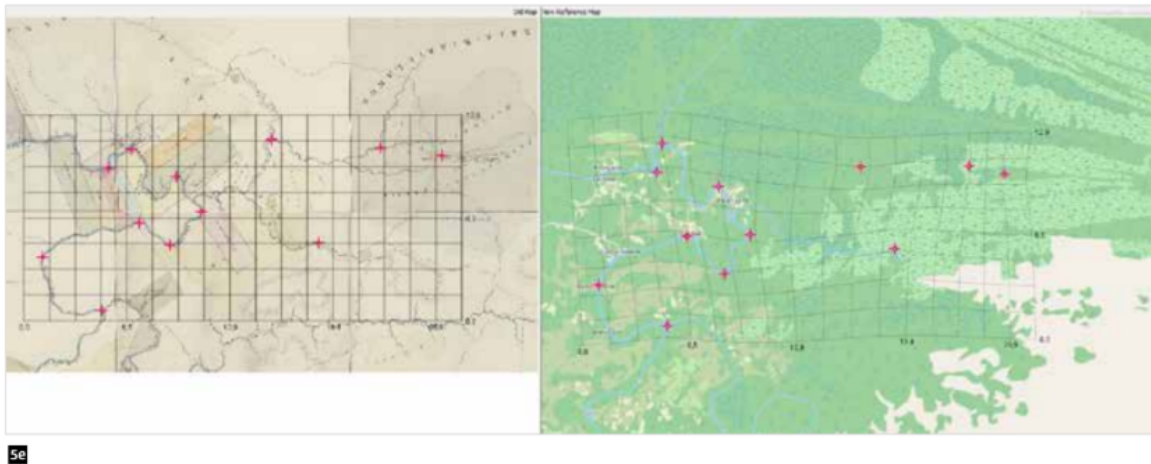
John Pel plaatst Fort Boekoe ten oosten van de tegenwoordige splitsing in de Boekoekreek, locatie 1 is onderzocht maar was archeologisch niet overtuigend. En alternatieve locatie 2 op basis van luchtfoto's uit 1947 is voorgesteld voor nader onderzoek.

Discussie

Op grond van nieuwe analyse van de kaarten van de Friderici en Heneman zou de locatie op Rits nr 6 nader onderzocht kunnen worden, de belegeringsplaats van de kolonisten zou dan op rits nr 4 moeten liggen. Daar zouden dan 18^e eeuwse artefacten in de vorm van aardewerk, pijpenkoppen gespen en kogels gevonden kunnen worden. In fort Boekoe zouden kogels en 18^e eeuwse aardewerk kunnen liggen, op de kostgronden ernaast verwilderde cassave en verwilderde mais. De knuppeldam die door de belegeraars werd aangelegd is mogelijk terug te vinden in boomstammen die wortel geschoten hebben.

De locaties van John Pel liggen op basis van de eerste expeditieregistraties te ver zuidelijk.

Moderne kartografie en veldverkenningen

In bovenstaande afbeelding is de moderne topografie weergegeven op basis van OpenStreetmap en de NASA SRTM hoogtekaart, samen met de locaties die in het verleden aan Fort Boekoe zijn toegekend en de archeologische vindplaatsen van Bubberman. In de rode cirkel is het doel van de laatste twee veldverkenningen van Stichting Boekoe geplott. De rode ellips geeft het grotere zoekgebied langs de gebroken rits weer. In november 2021 bereikte een kopgroep van de veldverkenning de beoogde belegeringsplaats van Oorsinga (de rode driehoek in afbeelding 6). Met een tweede veldverkenning in maart 2022 werd de beoogde locatie van Fort Boekoe bereikt waar een kalebas voorraadpot werd aangetroffen die onaangeroerd werd gelaten. Toekomstig gedetailleerd archeologisch onderzoek met behulp van metaaldetectie en SURINAAMSE KAARTEN LiDAR moet uitsluitsel geven of de bereikte locatie inderdaad de plek is waar Fort Boekoe zich bevond.

Gebruikte geografische bronnen

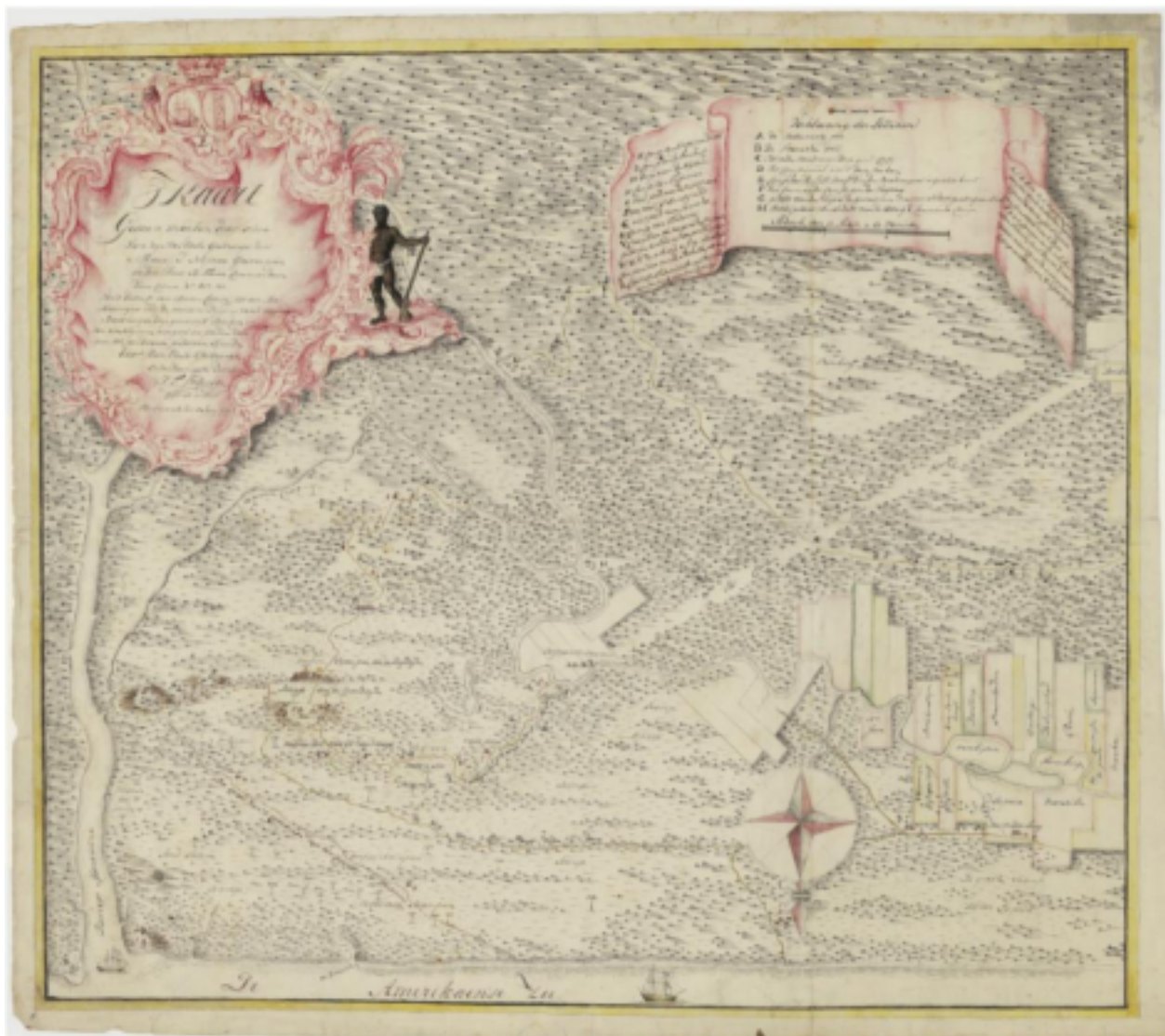
De militaire kaart van Jurriaan François de Friderici

Jurriaan François de Friderici, 1773

Kaart Gedaen maeken door ordre van zijnWelEdele gestrenghe den Heere J. Nepveu gouverneur en den Heere B. Texier commandeur deezen colonie etc. etc. etc. Van 't district van Boven Cottica tot aen Rio Marowijne met de positive legging van 't veroverde Boschnegerdorp genaamd Boekoe en van verschijdene weegen en paeden daer naer toe van diversen plaetsen lijdende door Haer Edele Gestrenghe onderdaenigsten Dienaer J.F. Friderici Capt. Lt. millitn Paramaribo. den 1. Junij 1773

Nationaal Archief, Den Haag, Verzameling Buitenlandse Kaarten Leupe, nummer toegang 4.VEL inventarisnummer 2127

url: <http://proxy.handle.net/10648/a9cefc88-eea1-4c39-9542-aa06ad8ab4a4>

(Noorden is beneden)

De overzichtskaart van Johan Christoph Heneman

Johan Christoph Heneman, 1784

Kaart van de Colonie Suriname en de onderhoorige rivieren en Districten, zoverre derzelve ontdekkingen nu zyn strekkende met de tot Culture gebragt zynde Landen en Plantagien enz.

Nationaal Archief: NL-HaNA, Kaarten Leupe, 4.VEL, inv.nr. 1677 blad 5

url: <http://proxy.handle.net/10648/09d44800-4cf4-f607-c99d-05f42ca8d20f>

(fragment, Noorden is beneden)

(detail)

De detailkaarten van Johan Christoph Heneman

Johan Christoph Heneman, 1789-1796

Kaart van het bewoonde en bebouwde gedeelte der Colonie Suriname in groot bestek, met eigentijdse bladwijzer. Gebruike bladen D.I t/m D.XX

Bladwijzer: Nationaal Archief: NL-HaNA, Kaarten Leupe, 4.VEL, inv.nr.1678

url: <http://proxy.handle.net/10648/fdab7744-7c66-4c59-a641-06ddd09293d7>

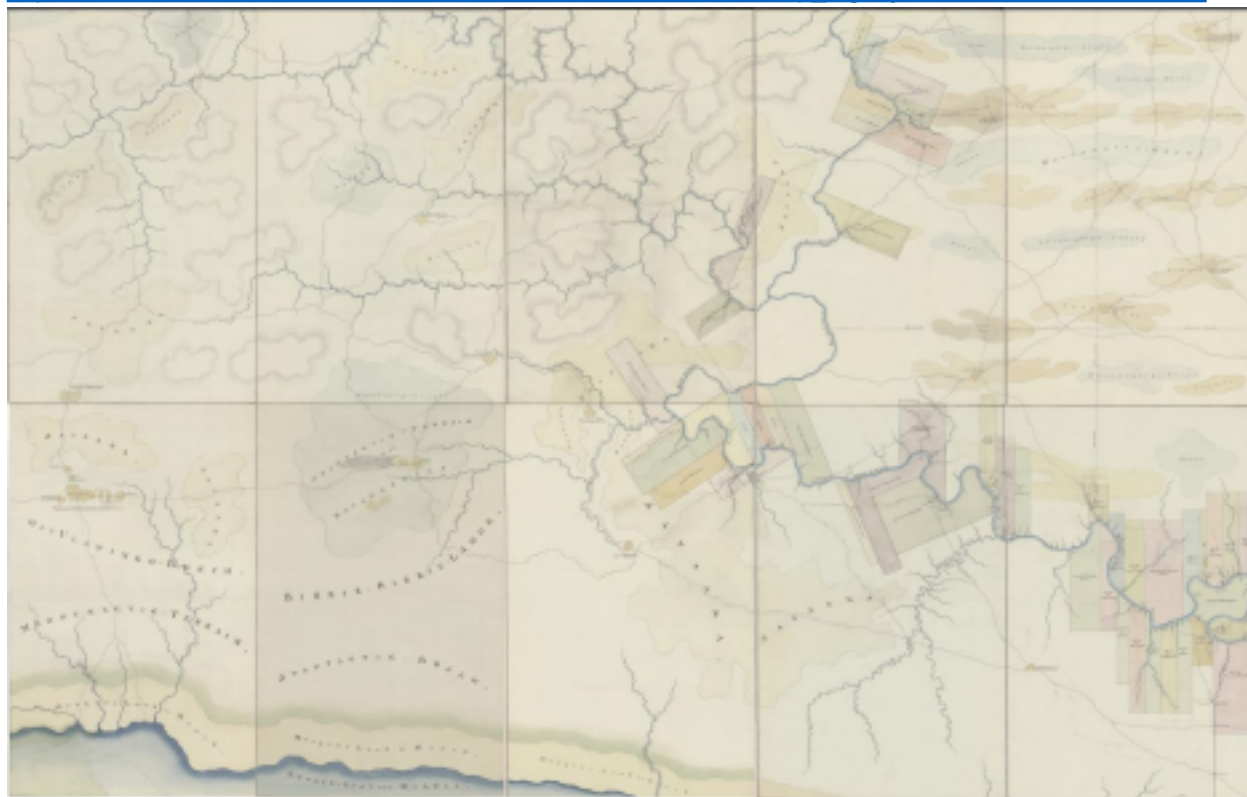
(fragment, Noorden is beneden)

Detailbladen:

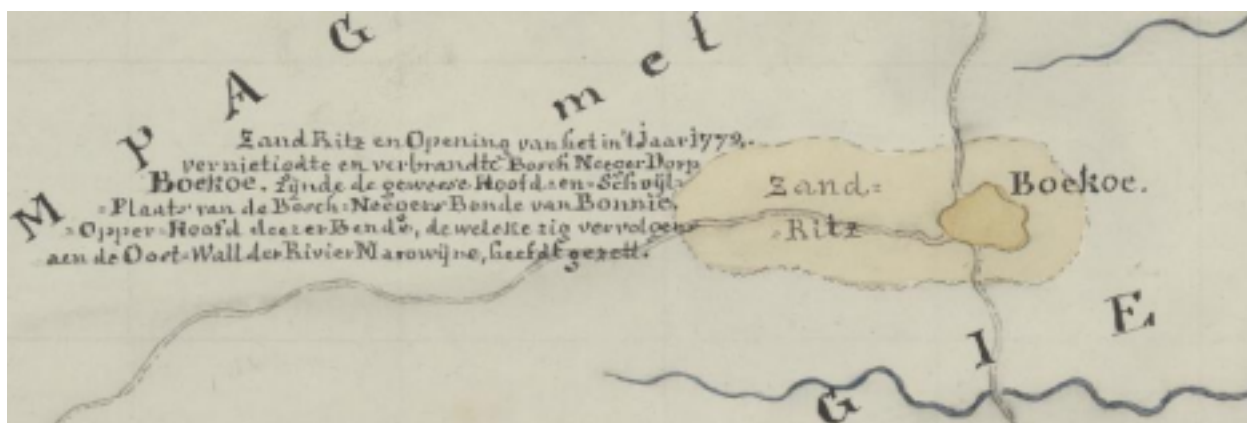
Nationaal Archief: NL-HaNA, Kaarten Leupe, 4.VEL, inv.nr. 1678.32 (blad D.I) t/m 1678.51 (blad D.XX)

url:

https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/zoeken?activeTab=map_legacy&searchTerm=4.VEL1678

Compositie van detailbladen D.VI t/m D.XV

Detailfragment van blad D.XII

Kaart van Suriname Schaal 1:200.000 Samengesteld in de projectie van Mercator door L.A. Bakhuis en W. De Quant Bewerkt naar de gegevens voorkomende op de kaarten van J.F.A. Cateau van Rosevelt en J.F.A.E van Lansberge [1860-1879] en naar de uitkomsten der metingen uitgevoerd door wetenschappelijke expeditiën van 1900 tot 1927, aangevuld met die van de Marine, den Opnemingsdienst, het Boschwezen en van Landmeters. Uitgegeven in opdracht van het Departement van Koloniën 1930.

Louis August Bakhuis publiceerde in 1930 de topografische kaart van Suriname op schaal 1:200 000 in 16 bladen, voor deze studie werd blad 4 gebruikt.

Universiteitsbibliotheek Amsterdam UBM: Kaartenzl: 24.09.06 (4) (Kaart), Surinamica, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam

url: <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/kaart-suriname-blad?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-24-09-06-4>

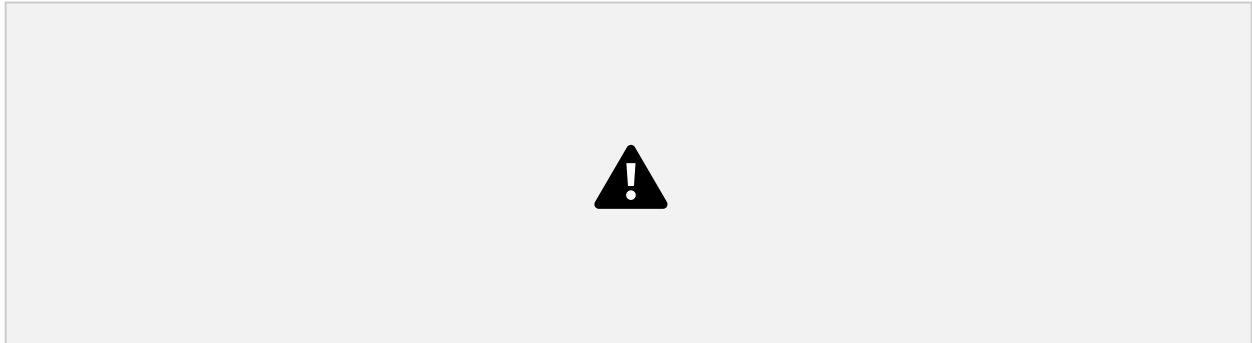
11

De topografische kaarten van Suriname van Bureau Luchtkaartering Tussen 1953 en 1970 werden voor Noordoost Suriname topografische kaarten uitgegeven door het Centraal Bureau Luchtkaartering op schaal 1:40 000 en 1:100 000. In deze studie werden van de 1:100 000 serie de bladen 7, 8, 15 en 16 gebruikt en van de 1:40 000 serie de bladen 7D, 8C, 15B en 16A gebruikt.

De kaarten zijn digitaal beschikbaar gesteld door de kaartenkamer van de Universiteitsbibliotheek van

Amsterdam en te downloaden van www.geheugen.delpher.nl, De scan van kaart 7 is echter corrupt, de scan van deze kaart is in te zien via de Universiteitsbibliotheek Leiden KIT collectie

Bladwijzer:

Internetlinks naar de kaartbladen:

Blad 7 <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-blad--centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-30-14-01-7>

url Leiden:

<http://maps.library.leiden.edu/cgi-bin/iipview?marklat=5.75&marklon=-54.9166667&sid=z35fe25085508&svid=456907&code=07188-007&lang=1#>

Blad 8 <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-blad--centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-30-14-01-8>

Blad 15 <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-blad--centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-30-14-01-15>

Blad 16 <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-blad--centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-30-14-01-16>

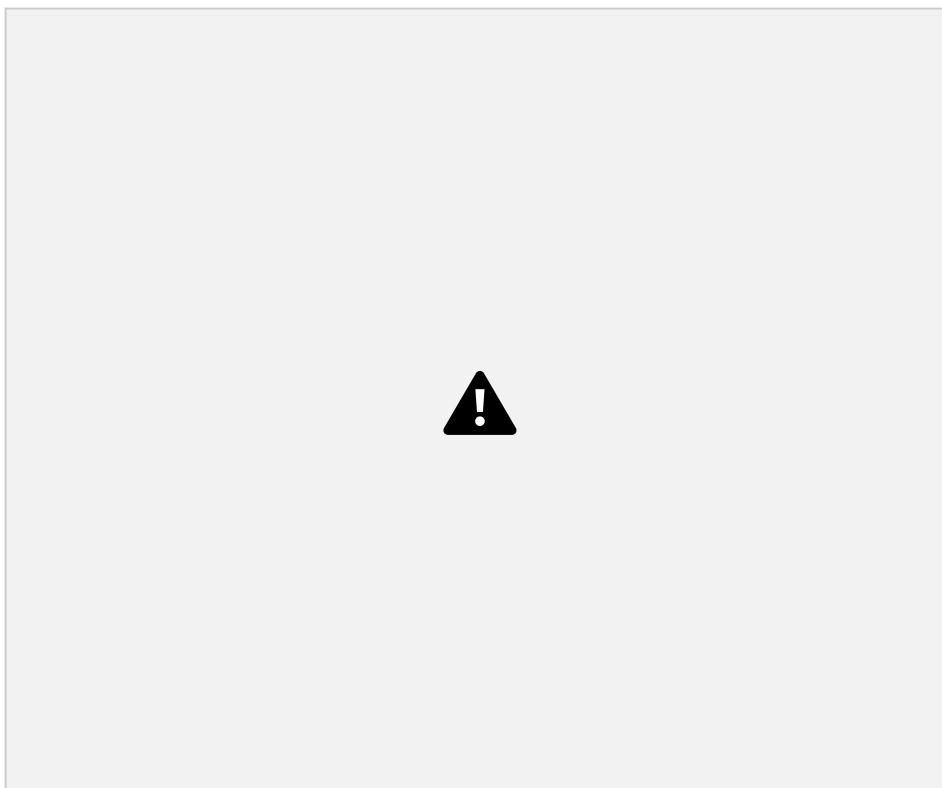
Blad 7D <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-schaal-blad-blad-o-barbakoeba-kreek-centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-23-21-01-23-24-01-7D>

Blad 8C <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-schaal-blad-blad-w-wia-wia-kreek-centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-23-21-01-23-24-01-8C>

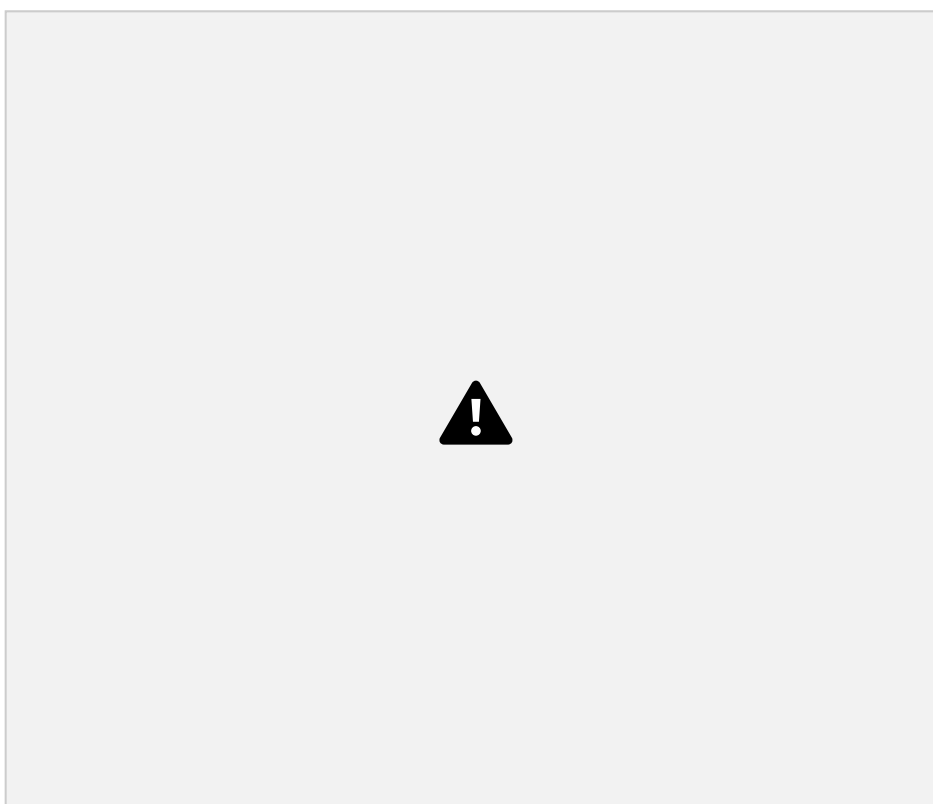
Blad 15B <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-schaal-blad--centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-23-21-01-23-24-01-15B>

Blad 16A <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/topografische-kaart-suriname-schaal-blad--centraal-bureau-luchtkartering-paramaribo?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-23-21-01-23-24-01-16A>

Blad 7 schaal 1:100 000 uitgave 1953

Blad 8 schaal 1:100 000 uitgave 1969

Blad 15 schaal 1:100 000 uitgave 1970

Blad 16 schaal 1:100 000 uitgave 1970

Blad 7D schaal 1:40.000 uitgave 1955

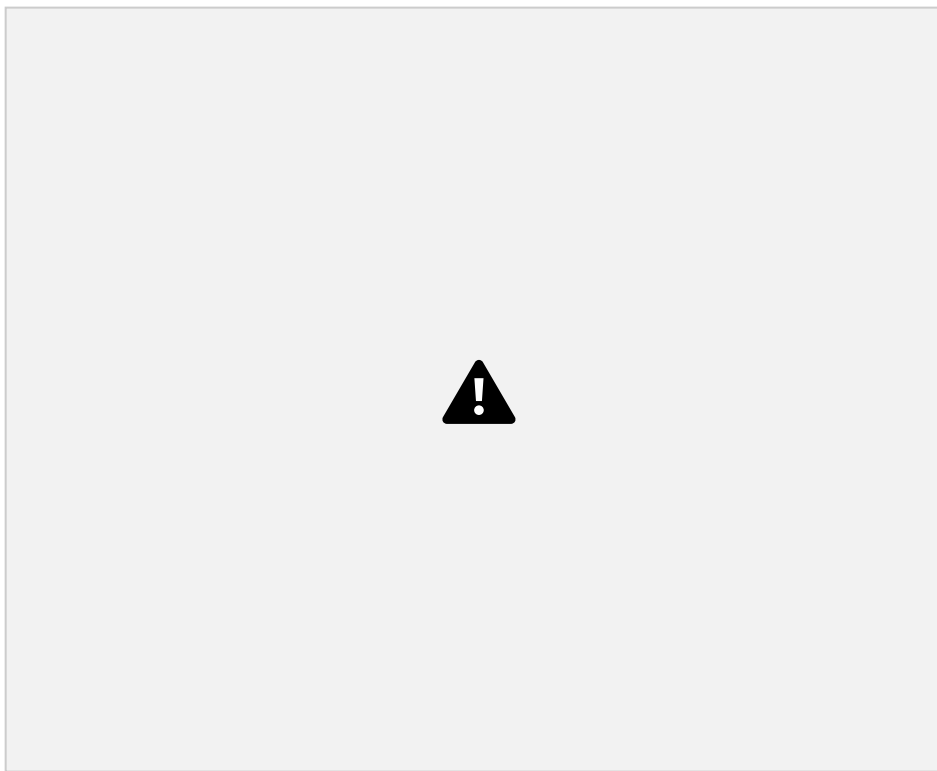
Blad 8C schaal 1:40.000 zonder jaartal

Blad 15B schaal 1:40.000 uitgave 1953

Blad 16A schaal 1:40.000 uitgave 1968

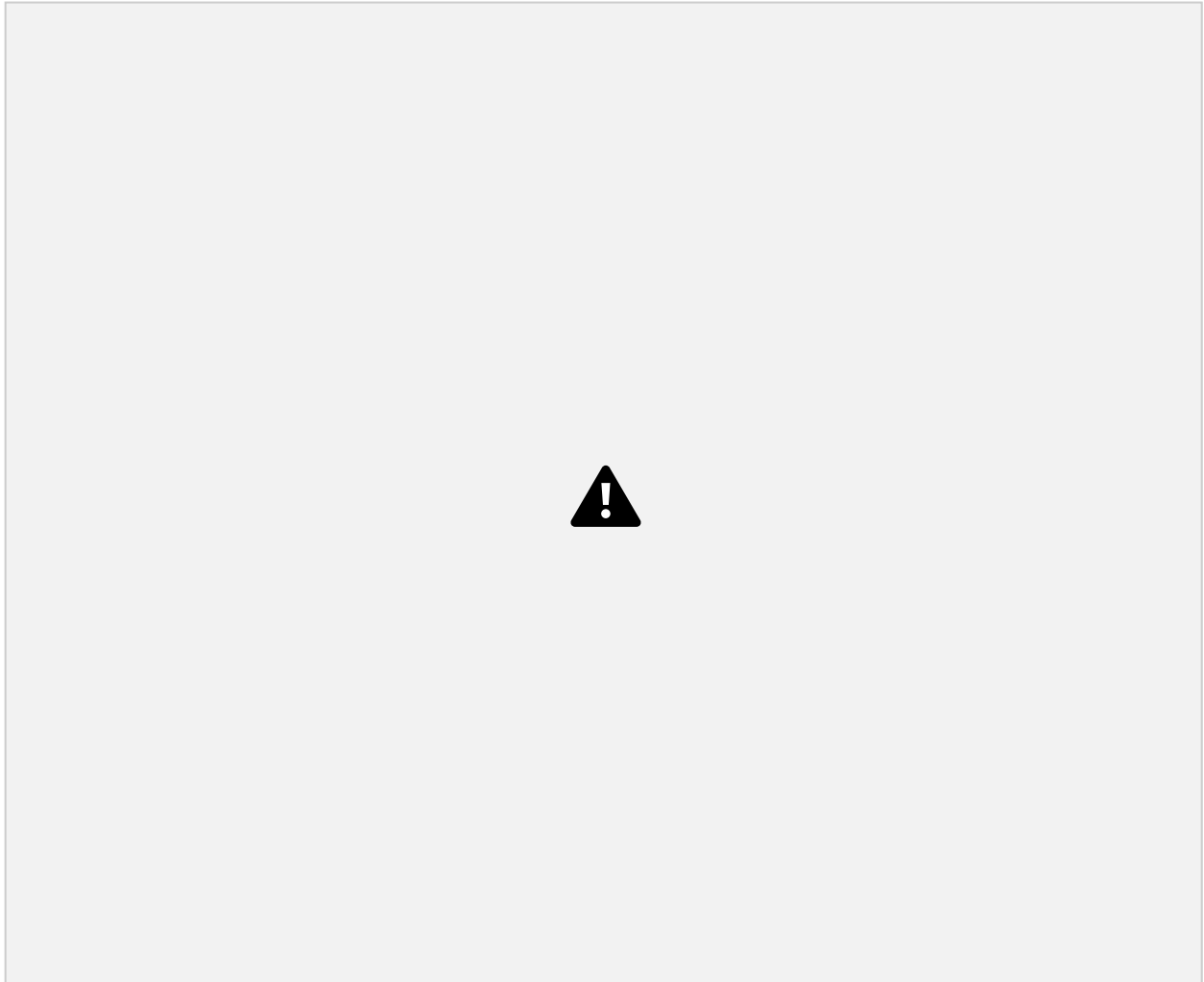
16

Kaart ecosystemen van Suriname

Overzichtkaart Surinaamse Laagland Ecosystemen, blad 4, schaal 1:200 000, 1978 P.A. Theunissen, Stinasu, Paramaribo, Suriname, De Walburg Pers, Zutphen, Holland

Deze kaart toont de verschillende begroeiingstypen in Suriname, voor deze studie werd blad 4 gebruikt.

url: <https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/overzichtskaart-surinaamse-laagland-ecosystemen-kustvlakte-savannegordel-blad?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-72-27-32-4>

Legenda (blad 8):

<https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/view/overzichtskaart-surinaamse-laagland-ecosystemen-kustvlakte-savannegordel-blad?coll=ngvn&identifier=SURI01%3AKAARTENZL-72-27-32-8>

Kaarten van Wim Hoogbergen

Het proefschrift van Win Hoogbergen over de Boni-oorlogen verscheen in boekvorm in 1992. De tweede herziene druk verscheen in 2015. Het boek kan rechtstreeks worden besteld bij de uitgever Vaco:

http://www.vacopublishers.com/boni_info/Boni_flyer.pdf

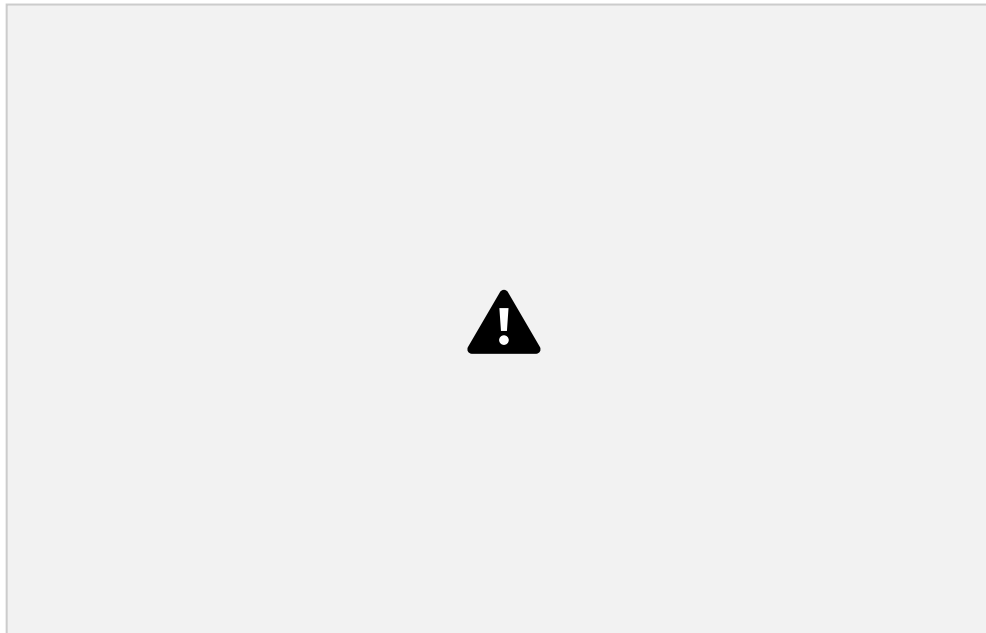

De Shuttle Radar Topography Mission (SRTM) , OpenStreetmap, ressortgrenzen en de locatie van Boekoe volgens John Pel

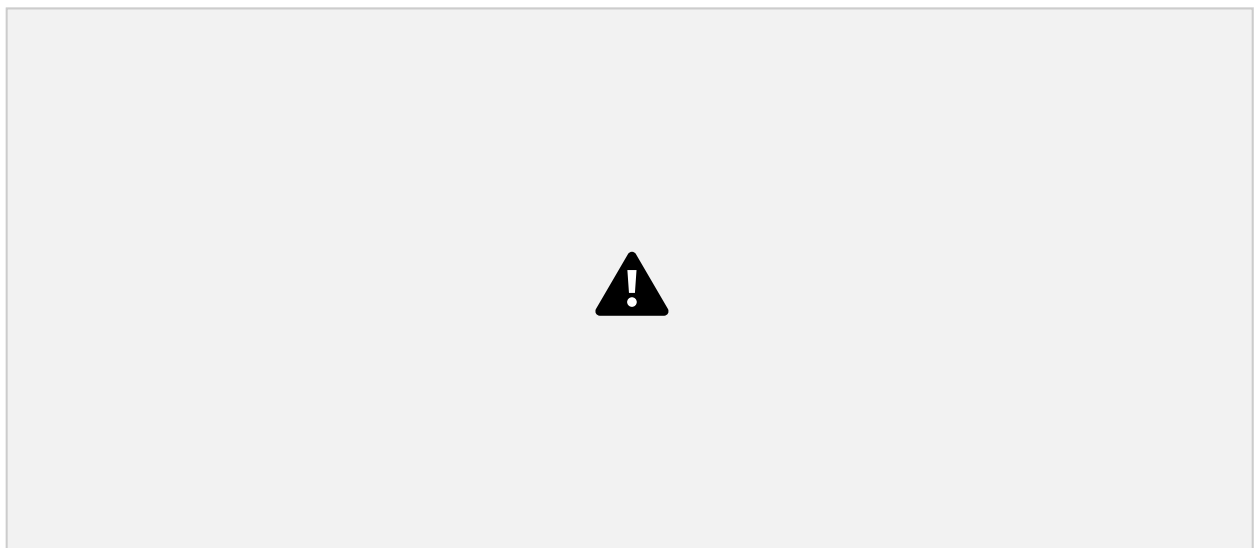
Shuttle Radar Topography Mission (SRTM)

In februari 2000 vloog de spaceshuttle Endeavour met een radarantenne-payload die de hoogte van de aarde nauwkeurig in kaart bracht. Sinds 2014 is ook de hoogresolutiedata buiten de VS beschikbaar (1 boogseconde, 31 meter aan de evenaar). Deze data (SRTM GL1) is onder andere te downloaden op:

<https://portal.opentopography.org/datasets?minX=-54.6&minY=5.5&maxX=-54.0&maxY=6.0>

OpenStreetmap

OpenStreetmap is een opensource project dat een hoogresolutie geografische dataset verzamelt die de hele wereld omvat, data voor Suriname is te downloaden via deze link:

<https://www.openstreetmap.org/export#map=13/5.8003/-54.3633>

Ressorten

De ressortgrenzen zijn online beschikbaar via arcgis online:

<https://www.arcgis.com/home/item.html?id=4d99e1966d9c4b618ec3af24a2616955>

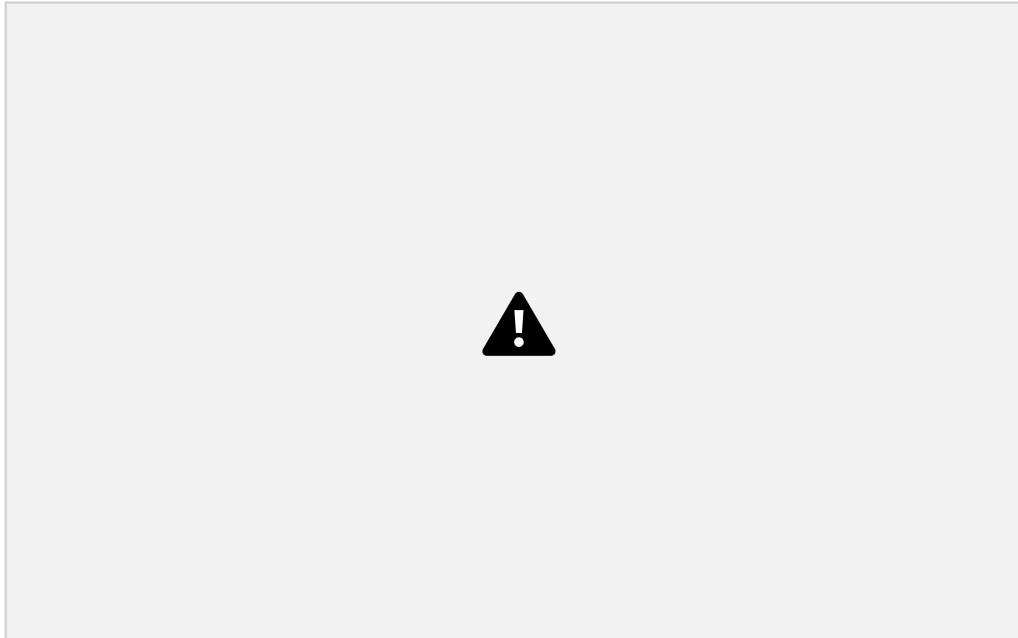

De locatie van Boekoe volgens John Pel

In 2004 werden op een plek stroomopwaarts van de Boekoekreek sporen van historische bewoning gevonden die in 2001 archeologisch is onderzocht, die aan Boekoe werden toegeschreven. De locatie van deze plaats is in WGS84 coördinaten: 5°45'50"N 54°16'16"W

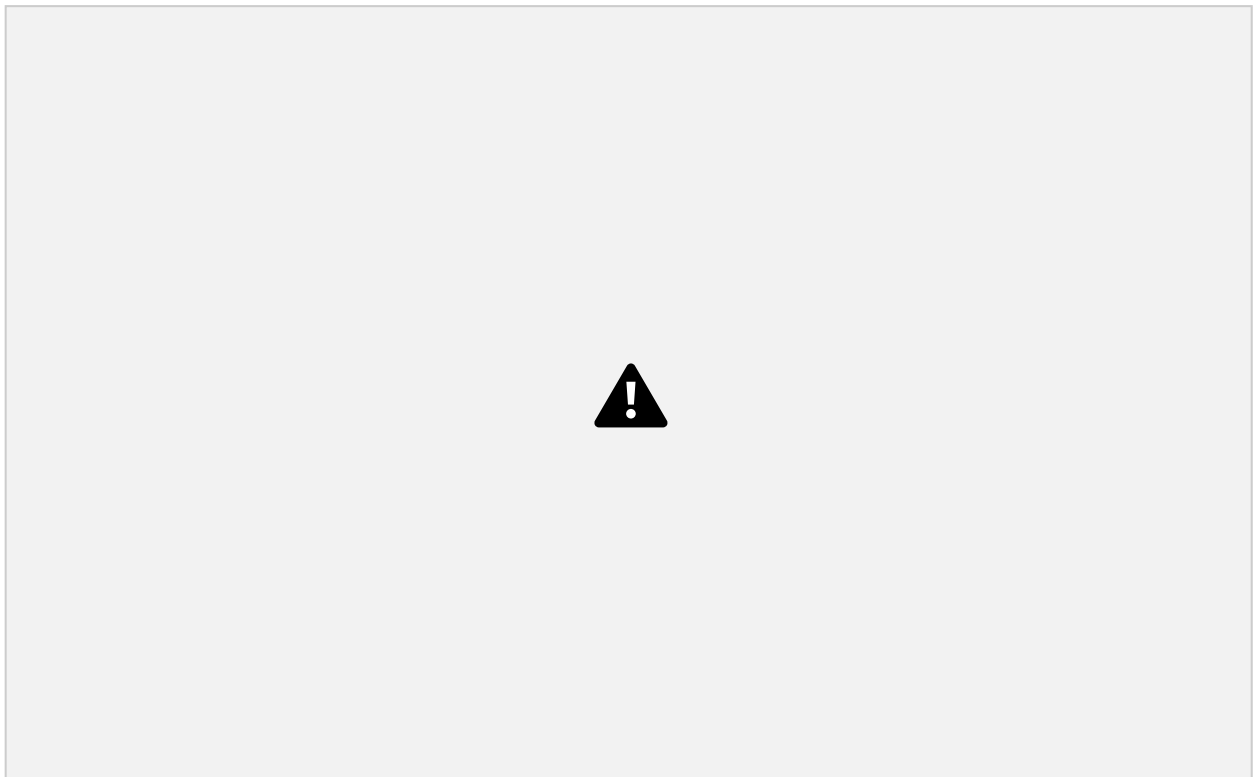
QGIS

De geografische data van SRTM, OpenStreetmap, ressortgrenzen en de puntlocaties kan worden gevisualiseerd in GIS-software zoals ArcMap van ESRI of open source QGIS. Zie hieronder een visualisatie met QGIS.

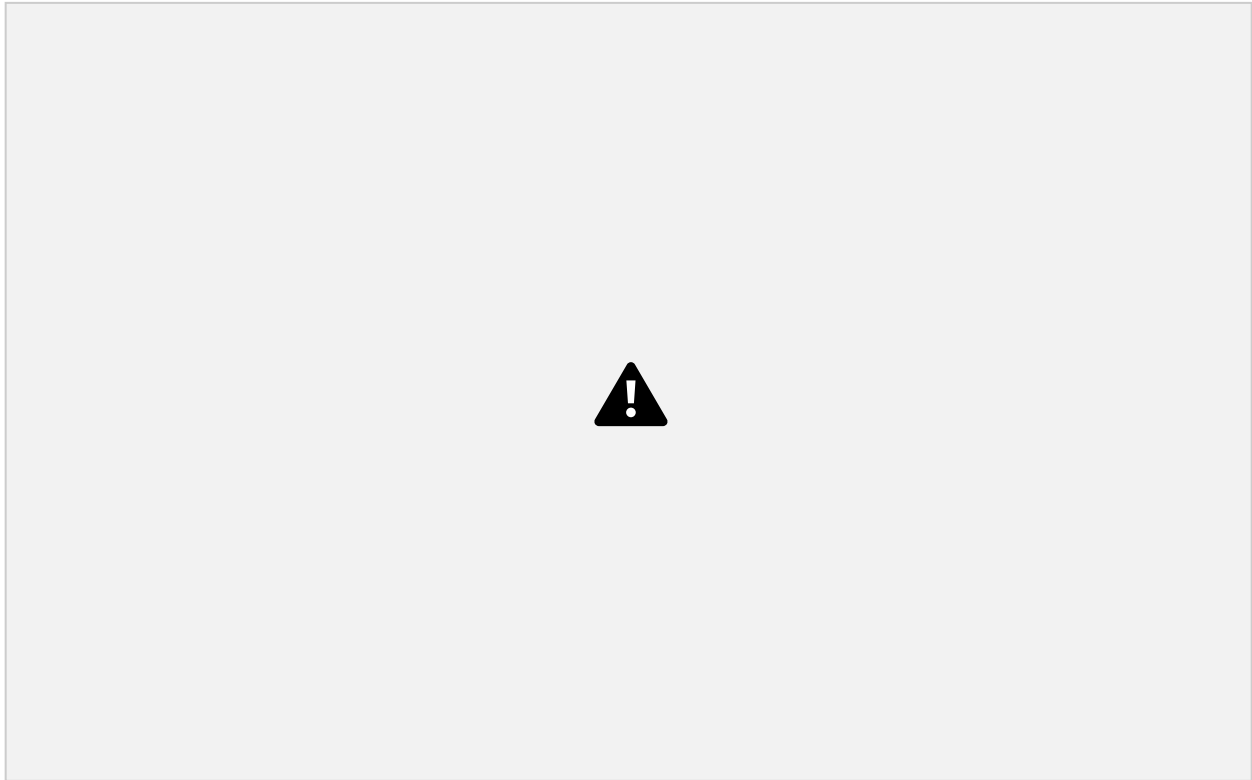

23

Bing satellietbeeld

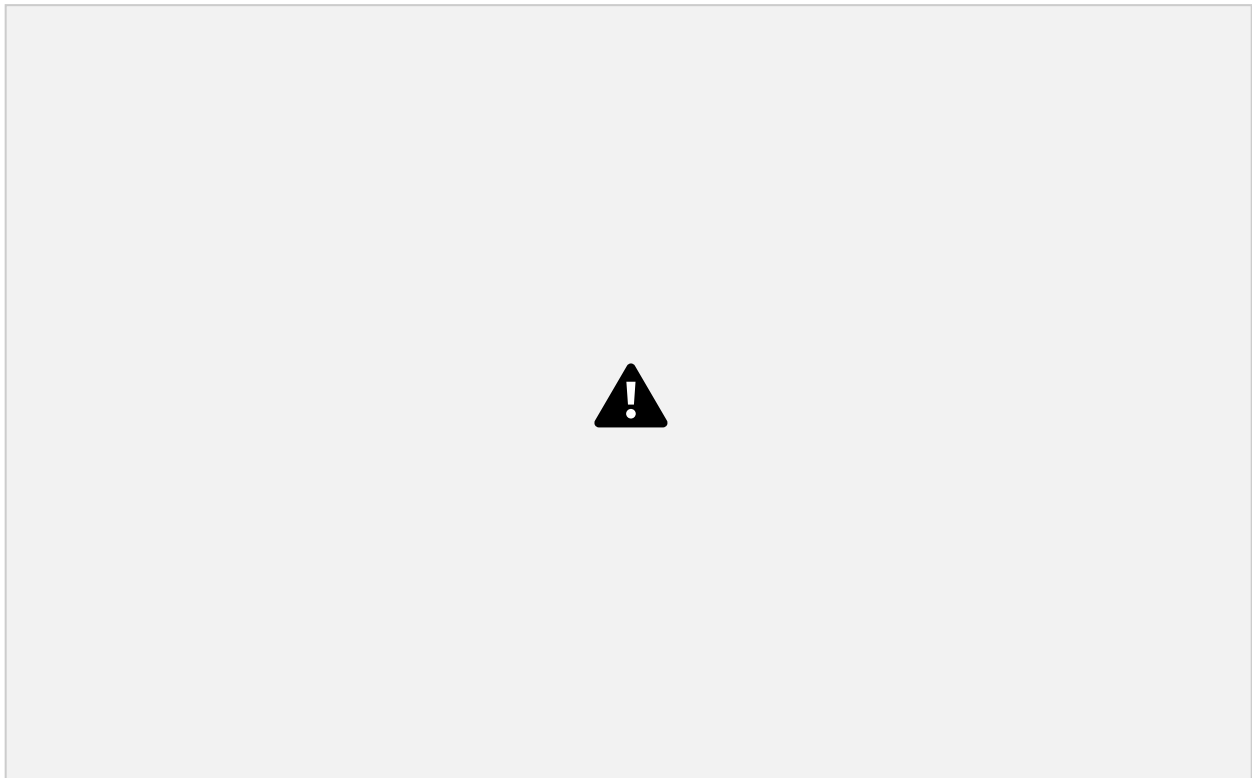

Met vectordata en SRTM hillshade:

2
4
25

Google satellietbeeld

Met SRTM hillshade en Openstreetmap:

2
6

Bijlagen: Kaarten op schaal 1:50:000 (A3 formaat) Bijlage 1

Moderne kaart: SRTM en Openstreetmap met mogelijke Fort Boekoe locaties.

Bijlage 2 Google satellietbeeld

Bijlage 3 Bing satellietbeeld

Bijlage 4 Kaart met de Frederici ingepast

Bijlage 5 Kaart met Heneman ingepast

